

EMELNI KELL A STATISZTIKAI MUNKA SZÍNVONALÁT!*

1.

A Statisztikai Hivatal dolgozói előtt álló legfontosabb feladat így foglалható össze: *emelni kell a statisztikai munka színvonalát.*

A szocialista statisztika előfeltétele a népgazdasági tervek készítésének, eszköze a tervek végrehajtása ellenőrzésének. A statisztikai munka színvonalának emelését szükségessé teszi a tervezés, a tervgazdálkodás színvonalának állandó emelkedése.

A tervezésnek, a népgazdaság tervszerű vezetésének módszere állandóan javul, színvonala emelkedik. A tervezőmunka szakértő dolgozói egyre inkább ismerik meg és veszik át a Szovjetunió tapasztalatait és emellett saját munkájuk révén is egyre több tapasztalatot szereznek. De más szempontból is változik és változott a helyzet. Néhány évvel ezelőtt még igen sok kihasználatlan és könnyen hozzáférhető tartalékunk volt: mind a munkaerő területén, mind a gyárpületek és gépek szabad, ki nem használt kapacitását tekintve. Tartalékaink ma már nehezebben hozzáférhetők. További gyorsütemű előrehaladásunkat mind gondosabb, mind finomabb, körültekintőbb tervező munka nélkül nem biztosíthatjuk. A tervezés egyre több és több szempontra terjed ki, a terv egyes részei (akár országos, akár minisztériumi, vagy vállalati tervről van szó) mind szorosabban kapcsolódnak egymáshoz, mind zártabb, szerveesebb egységet képeznek.

Ilyen körülmények között a statisztikával szemben is fokozódnak a követelmények. Azt szoktuk mondani, hogy a szocialista statisztika az egyre fejlődő népgazdaság, szerkezetében a mérőeszközök (hőmérő, fesszűrő, sebességmérő, stb.) szerepét játssza. Nyilvánvaló, hogy ha az egész szerkezet összetettebbé, bonyolultabbá, magasabbrendűvé válik, akkor a mérőeszközöknek is sokrétűbbeknek, érzékenyebbeknek kell lenniök. A tervezés színvonalának emelkedése, a tervszerű vezetés minőségének állandó emelkedése, az arányok, az összefüggések egyre tudományosabb kidolgozása, a népgazdaságnak mint egésznek egyre szervezettebbé válása, — fokozottabb követelményeket állít a statisztikai munka elé. Ezért van szükség a statisztikai munka színvonalának állandó emelésére.

2.

Hogyan, milyen tekintetben emeljük elsősorban a statisztikai munka színvonalát?

A statisztikai munka színvonalának emelésén elsősorban a statisztikai-gazdasági elemzések minőségének javítását kell értenünk. *Alaposabb, tuda-*

* Az MDP Központi Statisztikai Hivatali pártszervezete által rendezett aktíva-értekezleten tartott beszámoló kivonata.

mányosabb, átjogóbb statisztikai elemzésekre van szükség. Ezen a téren mutatkoznak munkánk legfőbb hiányosságai, — ezért figyelmünket elsősorban erre a feladatra kell összpontosítani.

Fő hibánk, hogy lépten-nyomon eltérünk attól az állandóan hangoztatott elvtől, hogy a statisztikai-gazdasági analízisnek a statisztika tárgyát „teljességében, összefüggésében, fejlődésében” kell szemlélnie és szemléltetnie. Ezt a tételt már annyiszor ismételtük, hogy valósággal közhellyé vált, — de nem vált a Statisztikai Hivatal munkája során valósággá.

„Teljességében, összefüggésében...” — gyakorlati munkánkban nem vesszük kellően figyelembe ezt a követelményt. Statisztikai jelentéseink köre — igaz — állandóan bővül. Megfigyeléseink kiterjednek már minden népgazdasági ágra és a szociális, kulturális élet minden területére. Az egyes területeken, ágazatokon belül is egyre több szempontot veszünk tekintetbe. Így pl. a beruházások, a pénzügyi vonatkozások, az önköltség alakulása, a műszaki kérdések statisztikai számbavételi rendszereinek kialakítása terén végezt munkánk nem eredménytelen.

Miben követünk el mégis hibát?

Alapvetően hibás az a jelenlegi gyakorlatunkban, hogy *külön* jelentést adunk egy-egy népgazdasági ágról, vagy területről, — (többnyire azt vizsgálva, hogy a termelési és termelékenységi tervet teljesítették-e, a létszám- és beralaptervet túllépték-e? vagy hasonló kérdéseket) —, majd ettől teljesen függetlenül és egészen más alkalommal, más jelentéseinkben tárjuk fel ugyanannak a területnek a pénzügyi vonatkozásait; — megint más alkalommal és az előzőektől függetlenül, az önköltségsökkentési terv teljesítéséről, vagy nemteljesítéséről számolunk be — majd külön a beruházásokról, külön a műszaki fejlődés mértékéről, külön a munkafegyelem kérdéseiről, külön a balesetekről, stb. stb.

Jelentéseink így minden terület minden fontos kérdését felölelik ugyan (vagy legalábbis egyre több fontos kérdésre térnek ki), — azonban anélkül, hogy egy-egy terület vizsgálatánál felmerülő különböző szempontok és megállapítások egy *egységes, összefüggő* képpé forrnának össze. Jelentéseink tárgyát így tehát alapvetően nem „teljességében, összefüggésében” vizsgáljuk, hanem — mintha erről a követelményről sohasem hallottunk volna — éppen ellenkezőleg: anélkül, hogy érdemileg, tartalmilag, vagy akárcsak formailag is összekapcsolnánk a különböző szempontokat. Jelentéseinkben tehát bizonyos összefüggésekről, és pedig alapvető összefüggésekről, nem esik szó. Mintha valóban nem is állna fenn semilyen összefüggés egy és ugyanazon vállalatnál, egy és ugyanazon minisztériummal, vagy népgazdasági ággal kapcsolatban felmerülő alapvető egyes kérdések között, mint amilyenek a termelés, a létszám, a munkafegyelem, a bérek, a normák, a minőség, a selejt, kooperáció, raktárkészletek alakulása, az önköltség, a hitelek, a nyereség, a veszteség, a megkezdett és befejezett beruházások, az üzembelépő új kapacitások, a műszaki fejlődés stb. kérdései. Ez a gyakorlat feltétlenül hibás. Nem kétséges, hogy szoros kapcsolat van az itt felvetett bármely kérdés és valamennyi többi között. Pl. az üzembelépő kapacitások és a termelékenység alakulása; — a termelékenység, a normák és az önköltség alakulása stb. egymással összefüggnek és egymástól külön-külön, egymástól függetlenül eredményesen nem vizsgálhatók. Az iparvállalatok és iparügyi minisztériumok jó vagy rossz munkájának jellemzőit statisztikailag feltárva, elengedhetetlenül szükséges tehát — és pedig a termelési, termelékenységi és bérezési adatokkal szoros *összefüggésben*, — a pénzügyi szem-

pontok felvetése és feltárása is, az önköltség alakulásának elemzése, a beruházási adatok vizsgálata és így tovább. Ugyanezt a követelményt kell természetesen támasztanunk minden más ágazati statisztikával szemben. El kell érünk — a mezőgazdaság területéről hozva fel példát, — hogy pl. az állami gazdaságokról szóló jelentéseink szintén alaposak és átfogóak legyenek, „teljességében, összefüggésében és fejlődésében“, átfogó módon tárva fel és bírálva az állami gazdaságok munkáját. Ehhez pedig az szükséges, hogy ne csak azt említsük jelentéseinkben, hogy mennyi az állami gazdaságok száma, hogy ezek mekkora területet foglalnak el, hogy mit és mennyit termelnek, hogy hány dolgozót foglalkoztatnak. Elemeznünk kell azt is, hogy az állami gazdaságban a termelőeszközök kapacitása hogyan van kihasználva, majd, mindezzel összefüggésben, hogy milyen beruházásokat eszközölnek és milyen eredménnyel; hogy a termékek minősége hogyan alakul; ki-kell térnünk jelentéseinkben a pénzügyi szempontokra is: arra, hogy az állami gazdaságok közül melyek dolgoznak nyereséggel és melyek veszteséggel — hogy milyen mértékű hiteleket vesznek igénybe; — majd össze kell hasonlítani az állami gazdaságok termelési eredményeit a magángazdaságok és termelőszövetkezeti csoportok eredményeivel; — mindezekkel összefüggésben vizsgálni kell, hogy az állami gazdaságok eleget tesznek-e és milyen mértékben beadási kötelezettségeiknek, — és így tovább és így tovább.

Továbbmenvé: nemcsak arról a követelményről kell megemlékeznünk, hogy az egyes népgazdasági ágakra, az egyes területekre vagy kérdésekre vonatkozó jelentéseinkben az illető terület minden vonatkozását elemezzük, és pedig az egyes vonatkozásokat egymással összefüggésbe hozva, egységes, összefüggő képet adjunk az illető területről. Tekintetbe kell vennünk — ezen túlmenően — azt is, hogy *hogyan függenek össze egymással a népgazdaság egyes ágai és területei*. Pl. az ipar egyes részei összefüggnek egymással, az ipar az építőiparral, a bel- és külkereskedelemmel, a teherszállítással, a népgazdaság minden területén megvalósítandó beruházásokkal; — ugyanúgy: a mezőgazdaság és a begyűjtés a bel- és külkereskedelemmel; a termelés, a fogyasztás, a dolgozók létszáma és bére, a kereskedelmi forgalom, — az életszínvonal alakulásával és így tovább.

Kétségtelen, hogy az elmúlt időben ezen a téren értünk el némi eredményt. Túl vagyunk már azon az időszakon, amikor jelentéseink csupán szűk szakmai szempontból vizsgáltak egy-egy népgazdasági ágat vagy területet. A Statisztikai Hivatal dolgozói már arra törekednek, hogy a népgazdaság minden részét és ágát úgy fogják fel, mint egy szerves és összefüggő egésznek különböző részeit és igyekeznek a statisztikai jelentésekben az összefüggésekre is utalni, azokat elemezni és kidomborítani. Az utolsó egy év és különösen az utolsó félév folyamán az ipar működéséről szóló jelentéseinkben már találunk — nem is ritkán — bel- és külkereskedelmi és egyéb vonatkozásokat; a begyűjtésről szóló jelentéseinkben mezőgazdasági vonatkozásokat és így tovább. Nem mondhatjuk azonban, hogy ezen a téren mindent megteszünk, amit kell. A Hivatal egy-egy jelentése még mindig szűk szakmai szempontból szemléli és szemlélteti a maga tárgyát, elfeledkezve arról, hogy sem az ipar, sem a kereskedelem, sem a mezőgazdaság, vagy a közlekedés nem különálló és nem öncélú ága a népgazdaságnak, hanem, hogy ezek közül mindegyik a többivel összefügg és így bármely területen mutatkozó lemaradás, aránytalanság vagy bármely hiba kihat és befolyásolja a többi ágazatok és területek alakulását is. Pl. az ipari statisztika

tikai jelentéseinkben szem előtt kell tartanunk nemcsak az ipar szűk szakmai vonatkozásait, hanem vizsgálnunk kell azt is, hogy az ipari termelés végső eredménye: az ipari termék mind nagyobb és nagyobb tömege hogyan áramlik a közlekedésen és a kereskedelmen keresztül a további termelés vagy a fogyasztás csatornáiba, hogy az iparban mutatózó hibák, lemaradások hogy hatnak ki, hogyan mutatkoznak meg a népgazdaság más ágai-ban, esetleg a népgazdaság egészében. Ugyanez vonatkozik természetesen minden más ágazati statisztikára is.

*

Munkánk gyakran tervszerűtlen, ötletszerű. Ez a tervszerűtlenség, ötletszerűség abban nyilvánul meg, hogy egy-egy felmerülő kérdést alapos kidolgozás nélkül, gyakran, mintegy futólag említünk csak meg jelentésein-
seinkben.

Az egyes népgazdasági ágak minden problémáját minden havi vagy negyedévi jelentésünkben természetesen nem vizsgálhatjuk és nem tárhatjuk fel. Erre azonban nincs is szükség. Mindig a legfontosabb láncszemeket kell megragadni, legfontosabb problémákat kiemelni, megállapításainkat mindig gondosan megvizsgált adatokkal, minden szempontból alátámasztva. Ez viszont azt jelenti, — és kell, hogy jelentse — hogy a szokott napi, tíznapi és havi jelentéseinkben a kérdések egy sorát nem említjük meg, nem elemizzük. De gyűjtjük össze a munkánk során felmerült egyes különleges kérdésekre, feltűnő jelenségre vonatkozó szempontokat, adatokat, értesítéseinket, — és előre meghatározott terv szerint dolgozzuk fel az ilyen problémákat. Egyes bonyolultabb kérdések feltárása természetesen nem történhetik egyik napról a másikra, hanem türelmes munka révén kell a felmerült kérdések minden vonatkozását tisztázni, az összefüggéseket, arányokat minden szempontból megvizsgálni, a különböző adatokat különböző területekről összegyűjteni, feldolgozni, egyeztetni, ellenőrizni, elemezni stb. Az ilyen alaposabban, gondosabban, mélyrehatóbban, több szempontra kiterjedő elemzés jobb szolgálatot tesz a Párt és az állam vezetőinek, mint az egy-egy kérdést éppenscakk érintő, ötletszerű megjegyzéseink. A problémákat magukat a vezetők úgyis ismerik, azok fennállásáról, létezéséről úgyis tudnak. A Statisztikai Hivatal dolgozóitól a számszerű összefüggések, az arányok gondos feltárását várják, az adatok több oldalról való összegyűjtése, minden szempont szerinti ellenőrzése és elemzése révén.

3.

Meg kell emlékeznünk az elemzésen kívül a statisztikai munka többi részéről is, az adatok begyűjtéséről, ellenőrzéséről, összesítéséről, és az ezzel kapcsolatos tömeges számolási munkák elvégzéséről. „Alaposabbakká, teljesebbekké kell tenni az elemzéseket!” — vajjon ennek, mint legfontosabb követelménynek hangsúlyozása azt jelenti-e, hogy a munka többi láncszemét elhanyagolhatjuk? Nem, mert hiszen az elemzés csak úgy nyugodhat szilárd alapokon, ha az elemzés „nyersanyaga“, a nyers adatok rendelkezésünkre állnak, ha megbízhatóak. A feladat itt az, hogy lehetőleg különválasszuk az érdemi, statisztikai elemző munkától a többit, az adagyűjtést, az ellenőrzést, az összesítést és a számolást.

Eddigi munkánk folyamán is arra törekedtünk, hogy a nagy tömegben jelentkező összesítéseket és egyéb számolási munkát az érdemi statisztikai munkától elválasszuk. Ebből a szempontból kétségtelenül helyes és eredményes volt a lyukkártya-géppark megszervezése, illetve fenntartása a népszámlálási munkák lezárása után is. Jelentős további lépést tettünk ezen a téren azért, hogy a Szovjetunió mintájára megváltoztattuk a „kontrolllisták” rendszerét, éspedig úgy, hogy a lyukkártya-részleg a saját munkájának ellenőrzését maga végezze, a hibákat maga javítsa ki; így felelős legyen és tényleg felelősségre is legyen vonható saját feladatainak hibátlan elvégzéséért. További fontos lépése volt ennek az úgynevezett számgári részlegnek megszervezése, amelynek az a feladata, hogy az olyan mechanikus munkákat, amelyek elvégzésénél a lyukkártya-gépparkot nem lehet, vagy nem érdemes igénybevenni, a Gépi Adatfeldolgozó Irodán, vagyis a tulajdonképpeni Statisztikai Hivatalon kívül végezzék. A Statisztikai Hivatal egyes osztályai és főosztályai valóban át is adtak a számgárnak nagytömegű számolási munkákat, osztásokat, szorzásokat, összesítéseket stb. és a tapasztalat azt mutatta, hogy ezek az osztályok, főosztályok az érdemi statisztikai munkában ezáltal ugrásszerű javulást értek el. Meg kell azonban állapítani, hogy a főosztályok és osztályok jórésze még a mai napig nem követte a példát. Ezért még mindig vannak a Hivatalon belül olyan részlegek, amelyeken a dolgozók többsége az érdemi statisztikai elemzés helyett mechanikus számolási munkával foglalkozik. Ennek az állapotnak véget kell vetni, a helyes elvet mindenütt következetesen meg kell valósítani.

*

A statisztikai munka decentralizálása révén, a minisztériumi statisztikai osztályok felállítása és működése révén és saját kirendeltségeink munkája révén a Statisztikai Hivatal központja lényegében és elvben mentesült az adatgyűjtés és az adatok ellenőrzésének feladata alól. Munkánk azonban ezen a területen is hiányos. A hiányosságokat legrövidebb idő alatt fel kell számolni. Az egyes szakmai osztályoknak és főosztályoknak törekedniük kell arra, hogy az adatgyűjtés és ellenőrzés munkájában valóban mind nagyobb és nagyobb mértékben a kirendeltségekre, felügyelőségekre és a minisztériumokra támaszkodjanak.

*

A decentralizálást minden területen következetesen végre kell hajtani. Meg kell vizsgálni, melyek azok a minisztériumok, amelyek a statisztikai munka decentralizálásáról szóló kormányhatározatokat csak látszat szerint hajtották végre. A Népgazdasági Tanácsnak és a Minisztertanácsnak a statisztikai munka decentralizálásáról szóló határozatai lényegében azt mondták ki, hogy a statisztikának a népgazdaság minden szintjén a vezetés és az ellenőrzés eszközevé kell válnia. Meg kell vizsgálni, hogy vajjon valóban azzá vált-e? — hogy a vállalatoktól kezdve, a trösztökön, az igazgatóságokon, a főosztályokon át a minisztériumokig valóban mindenütt megtörténik-e az adatok összesítése, csoportosítása és elemzése? Érdemes és szükséges megvizsgálni, hogy a vállalatok, trösztök, igazgatóságok, főosztályok *vezetői* vajjon használják-e, mire és hogyan, az összesített, csoportosított statisztikai adatokat. Meg kell vizsgálni, hogy a minisztériumok statisztikusai elég gondot fordítanak-e a vállalatok, trösztök, igazgatóságok és főosztályok statisztikai

तिकai munkájának ellenőrzésére. A Statisztikai Hivatal központjának elsősorban a minisztériumok ellenőrzésére, a kirendeltségek és felügyelőségek ellenőrzésére kell szorítkoznia és a figyelmet az adatok politikai, gazdasági szempontok szerinti csoportosítására, a felmerülő kérdések elemző feltárására kell összpontosítani.

*

Feladatunk tehát a kifejtettek értelmében, hogy

a) a mechanikus számolási, összesítési és egyéb munkák következetes, teljes különválasztása révén,

b) saját vidéki hálózatunk egyre jobb munkája révén, — a statisztikai kirendeltségekre és felügyelőségekre támaszkodva az adatgyűjtés és az ellenőrzés munkájában,

c) a decentralizálás teljes és következetes végrehajtása révén, — és ezzel kapcsolatban: a minisztériumi és a kirendeltségi úton hozzánk érkező adatok révén különválasszuk az érdemi, elemző munkát a többitől. Ezáltal mind az adatgyűjtés, az ellenőrzés, az összesítés, mind az elemző munka minőségét megjavíthatjuk.

Mindebből következik, hogy a szakmai fősztályokon a vidéki hálózat, a számgyár terhére csökkenteni kell és lehet a dolgozók létszámát. Kevesebben legyünk a központban, és csak olyanok (már az osztályvezetők és csoportvezetők is), akik népgazdasági szinten gondolkoznak és akik szakértőivé és mestereivé kell, hogy váljanak a statisztikai munkának, az egyes területek, egyes kérdések gondos, minden szempontból történő statisztikai feltárásának.